

«Давайте рассмотрим все это поподробнее» и «А какова картина в целом?». Бюдженталь говорит о необходимости «менять объектив» или «фокус» для проявления смысла. Крупный план отражает впадение в ситуацию, полную поглощенность ею, вовлеченность в происходящее. Но необходим и дальний план, чтобы получить целостную картину своей жизни, подлежащей нравственному суду и оценке.

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ВІКОВИХ І ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ВІДНОШЕННЯ ДО ЧАСУ

Зозуля К.Г., аспірант кафедри загальної психології та психології розвитку особистості ОНУ ім. І.І.Мечнікова

Час є невід'ємним атрибутом існування всіх предметів і процесів матеріального світу, важливою складовою життя та свідомості людини. Феномен часу представлений від психофізіологічного до особистісного рівня у дослідженнях К.О. Абульханової-Славської, Н.Д. Багрової, А. Бергсона, Є.І. Головахи, Е. Гуссерля, Т.А. Доброхотової, В.П. Зінченка, Т.М. Козіної, В.І. Ковальова, О.О. Кроніка, Г.В.Коробейникова, К. Левіна, Н.А. Логінової, Л.М. Мітіної, Ю.Б. Молчанова, Ж. Нюттена, І.П. Павлова, Н.С. Пряжникова, В.А. Роменця, С.Л. Рубінштейна, В.В. Рибалки, І.М. Сеченова, Т.М. Титаренко, П. Фресса, Дж. Уїтроу, Б.Й. Цуканова, Н.І. Чуприкової, Д.Г. Елькіна та інших.

Теоретичний аналіз літератури щодо вікових особливостей відношення до часу показує: чим старшою стає людина, тим коротшим їй здається час (У.Джеймс). Сучасні дослідження також показують, що поточний час плине швидше для людей більш похилого віку (для 65-річних він іде майже вдвічі швидше, ніж для 15-річних). Пояснення феномену змін у сприйнятті часу пов'язане з багаточисельними причинами:

- з неврологічними та фізіологічними змінами, що відбуваються в старіючому організмі і здатні прямо чи побічно впливати на сприйняття часу;
- зі зменшенням вмісту допаміну, що грає роль нейротрансмітера (Mangan et al.);
- зі зниженням активності та працездатності літніх (П.Фресс);

- зі зменшенням вражень: літню людину мало що дивує, а час здається таким, що летить. Згідно У.Джемсу: «чим більше старієш, тим коротшим здається час». Аналогічне припущення висунув А.Шопенгауер, який вважав, що чим старше стає людина, тим менше свідомого в її житті: все пролітає повз неї, не справляючи враження.

Joubert, Lemlich, Walker вважають, що при сприйнятті певного проміжку часу власний вік людини служить певною шкалою порівняння. Тому і тривалість проміжку часу між щорічними подіями (наприклад, днями народження) сприймається людиною відносно її віку. За даними З.О.Кіреєвої, в репрезентаціях часу у періоді старості (70 і більше років), відбивається суб'єктивне прискорення швидкості перебігу часу; час репрезентується у значенні «життя, яке пройшло» та «яке було наповнене подіями, забарвленими позитивними та негативними емоціями», передається ціннісне ставлення до часу: це золото, його потрібно берегти.

Що стосується спрямованості особистості в часі, то дослідження О.Ю. Балашової та Г.В.Портнової показують, що люди похилого віку схильні згадувати та переживати події минулого, минуле їм здається надійним та комфортним. Майбутнє їх лякає, воно уявляється їм важким та непередбачуваним. Люди молодого віку частіше «заглядають» у майбутнє, частіше будують плани, майбутнє вони вважають світлим, яскравим. Молодих людей непередбачуваність майбутнього, навпаки, приваблює. Це явище психологи також пов'язують з ритмами життя молоді та похилої людини.

Щодо гендерних розбіжностей, то А.Т.Терехін, А.В.Козлова та Т.Г.Савко в своїх дослідженнях показали, що жінки досить дбайливо оберігають події минулого (і доброго, і поганого), а чоловіки, навпаки, схильні планувати майбутнє і до своїх мрій та цілей відносяться дуже бережливо. Теперішнє для них є засобом для досягнення цілей і мрій. Таким чином, на наш погляд, даних щодо гендерних і вікових відмінностей відношенні до часу в психологічній літературі недостатньо, тому наше подальше дослідження є актуальним і буде виконуватися в рамках одеської школи «Психології часу» Д.Г.Елькіна - Б.Й.Цуканова.